

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد تهران مرکزی

دانشکده روانشناسی و علوم اجتماعی، گروه علوم تربیتی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)

گرایش: تعلیم و تربیت اسلامی

عنوان:

بررسی مقایسه ای نقش تربیتی معلمان در پرورش بعد اخلاقی دانش آموزان
از دیدگاه مکتب اسلام و مکتب راسیونالیسم

استاد راهنما:

دکتر تهمینه شاوردی

استاد مشاور:

دکتر شهرزاد شاوردی

پژوهشگر:

ماهرخ حامدی

تابستان ۱۳۹۳

تقدیم بہ معلم اول بشریت و ختم رسل و منجی عالم بشریت

حضرت مہدی (عج)

امیدوارم کہ بہ دیدہ اغاض قبول و کرامت بنگرایید۔

تقدیم بہ پدر بزرگوارم کہ آہستہ و پیوستہ رفتن را از او آموختم.

و تقدیم بہ فرزند انم امیر حسین، امیر نصر و آیناز کہ مشوق من در طول نگارش این پایان نامہ بوده اند.

بشکرو قدر دانی

باشکراز استاد ارجمندم سرکار خانم دکتر تمینه شاورومی که راهنمایی مراد طی انجام این رساله بر عهده داشتند.

و باشکراز سرکار خانم دکتر شهرزاد شاورومی که دلسوزانه مشاوره پایان نامه مرا تقبل نمودند.

بسمه تعالی

تعهد نامه اصالت پایان نامه کارشناسی ارشد

اینجانب **ماهرخ حامدی** دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد به شماره دانشجویی **۹۱۰۶۲۶۹۲۱**

در رشته **تعلیم و تربیت اسلامی** که در تاریخ **۹۲/۶/۳۰** از پایان نامه خود تحت عنوان :

بررسی مقایسه ای نقش تربیتی معلمان در پرورش بعد اخلاقی دانش آموزان از دیدگاه مکتب اسلام و مکتب راسیونالیسم

با کسب نمره **۱۸** و درجه **بسیارخوب** دفاع نموده ام بدین وسیله متعهد می شوم :

۱. این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه ، کتاب ، مقاله و ...) استفاده نموده ام ، مطابق ضوابط و رویه های موجود ، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست ذکر و درج کرده ام.

۲. این پایان نامه قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح ، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاه ها و مؤسسات آموزش عالی ارائه نشده است.

۳. چنانچه بعد از فراغت از تحصیل ، قصد استفاده و هر گونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و ... از این پایان نامه داشته باشم ، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.

۴. چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را بپذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچ گونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی :

تاریخ و امضاء :

بسمه تعالی

در تاریخ ۹۲/۶/۳۰

دانشجوی کارشناسی ارشد ماهرخ حامدی از پایان نامه خود دفاع نموده و با نمره ۱۸ بحروف هجده تمام و با درجه بسیارخوب مورد تصویب قرار گرفت.

امضاء استاد راهنما

بسمه تعالی

دانشگاه آزاد اسلامی - واحد تهران مرکزی

دانشکده روانشناسی و علوم اجتماعی

(این چکیده به منظور چاپ در پژوهش نامه دانشگاه تهیه شده است)

نام واحد دانشگاهی: تهران مرکزی	کد: ۱۰۱	کد شناسایی پایان نامه: ۱۰۱۲۰۶۱۹۹۲۲۰۱۹
عنوان پایان نامه: بررسی مقایسه ای نقش تربیتی معلمان در پرورش بعد اخلاقی دانش آموزان از دیدگاه مکتب اسلام و مکتب راسیونالیسم		
نام و نام خانوادگی دانشجو: ماهرخ حامدی	تاریخ شروع پایان نامه: ۹۲/۱۲/۱۳	
شماره دانشجویی: ۹۱۰۶۲۶۹۲۱	تاریخ اتمام پایان نامه: ۹۲/۶/۳۰	
رشته تحصیلی: تعلیم و تربیت اسلامی		
استاد/استادان راهنما: دکتر تهمینه شاوردی	استاد/استادان مشاور: دکتر شهرزاد شاوردی	
<p>چکیده پایان نامه (شامل خلاصه، اهداف، روش های اجرا و نتایج به دست آمده):</p> <p>پرورش انسان از موضوعاتی است که همواره مورد توجه جوامع انسانی بوده و هست زیرا نقش اساسی در رشد و تعالی فرد و جامعه دارد پروردگار یکتا اولین معلم بشریت است که راه و روش زندگی را در کتابهای آسمانی توسط پیامبران برای ما بیان داشته است مثلا خداوند در قرآن می فرماید: به آهستگی روی زمین گام بردارید که این خود احترام به طبیعت را به ما یادآوری می کند. (اخلاق زیستی) و سپس این وظیفه بعد از پیامبران بر دوش معلمان نهاده شده است. لذا می طلبد که معلمان با تکیه بر شعائر آسمانی و همفکری و استفاده از تجربیات و آراء دانشمندان، فلاسفه و اهل تعلیم و تربیت ایرانی و غربی بتوانند برای رسیدن به این مهم به نحو بهتری گام بردارند.</p> <p>پس با توجه به اهمیت این مقوله پژوهش حاضر در پی آن است که این سوال که معلمین در پرورش بعد اخلاقی دانش آموزان از دیدگاه اسلام و مکتب راسیونالیسم چه نقشی دارند بپردازد. و نکات افتراق و اشتراک نقش معلمان را در پرورش بعد اخلاقی دانش آموزان از دیدگاه مکتب اسلام و مکتب راسیونالیسم تعیین نمایند. در این بررسی از روش مطالعه کتابخانه ای و از طریق فیش برداری برای بررسی و توصیف نتایج استفاده خواهد شد. نتایج به دست آمده نشان می دهد که: در اسلام معلم اگر بتواند خود را به صفات پسندیده چون توکل در همه امور به خدا، تسلیم، رضا، صبر و صعه صدر، پژوهش محوری، مهربانی و دلسوزی، و علاقه مندی و عشق به کار تعلیم و تربیت و احاطه علمی و عملی در این کار خطیر و بهره مندی از مکتب راسیونالیسم که با طرح مسائلی چون شناخت فیزیولوژی بدن، روانشناسی کودک، قبول کردن و دوست داشتن جهان و غلبه بر انفعالات و تأثرات، عزت نفس و دانش دوستی، و فناوری و خلاقیت و عشق و علاقه به زندگی و پیشرفت، معلم مسلمان را کمک می کند که در راه پرورش دانش آموزان گامهای محکم و مثبتی را بردارد. همچنین به او شناخت می دهد که در راه اعتلای پرورش اخلاق کودکان مطمئن از موفقیت (تدریجی) انسانهایی با اخلاق تری را تحویل جامعه اسلامی دهد.</p> <p>واژگان کلیدی: پرورش اخلاق، پیامدهای پرورشی، دیدگاه اسلام و راسیونالیسم.</p>		

نظر استاد راهنما برای چاپ در پژوهش نامه دانشگاه مناسب است تاریخ و امضا:

مناسب نیست

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	چکیده.....
	فصل اول: کلیات پژوهش
۳	۱-۱ مقدمه.....
۴	۱-۲ بیان مسئله.....
۵	۱-۳ اهمیت موضوع تحقیق و انگیزه انتخاب آن.....
۶	۱-۴ هدف های تحقیق.....
۶	۱-۵ سوالات یا فرضیه های تحقیق.....
۷	۱-۶ چهارچوب نظری تحقیق.....
۸	۱-۷ روش تحقیق.....
۸	۱-۸ جامعه آماری و حجم آن.....
۸	۱-۹ برآورد حجم نمونه و روش نمونه گیری.....
۸	۱-۱۰ روش گردآوری اطلاعات.....
۹	۱-۱۱ روش تجزیه و تحلیل اطلاعات.....
۹	۱-۱۲ متغیرها و واژه های کلیدی.....
	فصل دوم: ادبیات و پیشینه پژوهش
۱۲	۲-۱ مقدمه:.....
۱۳	۲-۲ آشنایی مختصر با اسلام.....
۱۳	۲-۳ حکمت یا فلسفه از دیدگاه اسلام.....
۱۴	۲-۴ فارابی بنیان گذار فلسفه اسلامی.....
۱۵	۲-۵ اسفار اربعه یا سفرهای چهارگانه ای.....
۱۶	۲-۶ هستی شناسی اسلامی.....
۱۷	۲-۷ معرفت شناسی از دیدگاه اسلام.....
۱۷	۲-۸ زیبا شناسی از دیدگاه مکتب اسلام.....
۱۸	۲-۹ ارزش و اخلاق در اسلام.....
۱۸	۲-۱۰ ویژگی های انسان از دیدگاه اسلام:.....

- ۲۱-۱۰-۲ انسان در اسلام موجودی دو بعدی است:..... ۲۱
- ۲۲-۱۰-۲ فطرت و ویژگی مشترک همه انسانها:..... ۲۲
- ۲۳-۱۰-۲ مراتب نفس در انسان:..... ۲۳
- ۲۴-۱۰-۲ مختار بودن انسان..... ۲۴
- ۲۵-۱۰-۲ مسئول بودن در اسلام..... ۲۵
- ۲۵-۱۰-۲ درجات مسئولیت در اسلام..... ۲۵
- ۲۶-۱۰-۲ تنها نبودن در اسلام..... ۲۶
- ۲۷-۱۰-۲ اضطراب و مراقبه در اسلام..... ۲۷
- ۲۷-۱۰-۲ کرامت انسان در اسلام..... ۲۷
- ۲۸-۱۱-۲ انسان کامل در اسلام یعنی انسان با همه کمالات وجودی..... ۲۸
- ۲۸-۱۱-۲ مراحل سیر انسان کامل..... ۲۸
- ۲۹-۱۱-۲ ویژگی های انسان کامل از دیدگاه قرآن..... ۲۹
- ۲۹-۱۱-۲ انسان کامل از دیدگاه نهج البلاغه..... ۲۹
- ۳۱-۱۱-۲ نمونه کامل انسان..... ۳۱
- ۳۱-۱۲-۲ تعریف اخلاق از دیدگاه اسلام..... ۳۱
- ۳۱-۱۲-۲ موضوع اخلاق..... ۳۱
- ۳۳-۱۲-۲ ضرورت اخلاق..... ۳۳
- ۳۴-۱۲-۲ ارزش اخلاقی..... ۳۴
- ۳۴-۱۲-۲ اصول تربیت اخلاقی در سیره پیامبر (ص) و اهل بیت (ع)..... ۳۴
- ۳۵-۱۲-۲ تهذیب ظاهر و باطن..... ۳۵
- ۳۶-۱۲-۲ تعالی تدریجی (رشد اخلاقی)..... ۳۶
- ۳۹-۱۲-۲ روشهای پرورش تفکر اخلاقی..... ۳۹
- ۴۱-۱۲-۲-۷ روش های پرورش گرایش ها و عادت های مطلوب اخلاقی..... ۴۱
- ۴۱-۱۲-۲-۷ ترغیب و ترهیب..... ۴۱
- ۴۲-۱۲-۲-۷ تحریک انگیزه های ایمانی..... ۴۲
- ۴۲-۱۲-۲-۷ ارائه الگو..... ۴۲
- ۴۲-۱۲-۲-۷ لزوم تطبیق عمل و گفتار معلم..... ۴۲
- ۴۳-۱۲-۲-۷ توصیه به تحمیل رفتارهای پسندیده بر نفس..... ۴۳

- ۴۳.....۱۲-۷-۶ امر به فضیلت ها و نهی از رذیلت ها
- ۴۴.....۱۲-۷-۷ نظارت و مراقبت
- ۴۴.....۱۲-۷-۸ محاسبه و مراقبه نفس
- ۴۵.....۱۲-۷-۹ روش های اصلاح رذائل
- ۴۷.....۱۳-۲ اهداف تربیتی در اسلام
- ۴۷.....۱۴-۲ معلم نمونه از دیدگاه اسلام
- ۴۸.....۱۴-۲-۱ یک معلم نمونه از منظر مکتب اسلام
- ۴۸.....۱۴-۲-۲ محتوی تربیت در اسلام
- ۴۹.....۱۴-۲-۳ روش تربیتی در اسلام
- ۴۹.....۱۴-۲-۴ معلم در اسلام
- ۵۰.....۱۴-۲-۵ ارزشیابی در اسلام
- ۵۰.....۱۴-۲-۶ مدیریت در اسلام
- ۵۱.....دکارت بنیانگذار مکتب راسیونالیسم
- ۵۲.....۱۵-۲ زندگی دکارت و مصنفات او
- ۵۴.....۱۵-۲-۱ دکارت (مکتب راسیونالیسم)
- ۵۵.....۱۵-۲-۲ معرفت شناسی در مکتب دکارت
- ۵۶.....۱۵-۲-۳ موقعیت فلسفی دکارت
- ۵۶.....۱۵-۲-۴ آرای فلسفی دکارت
- ۶۰.....۱۵-۲-۵ مفهوم خدا در فلسفه دکارت
- ۶۱.....۱۵-۲-۶ خداشناسی از نظر دکارت
- ۶۲.....۱۶-۲ انسان شناسی در مکتب راسیوناسیم
- ۶۳.....۱۷-۲ شناخت در نظر دکارت:
- ۶۳.....۱۸-۲ خرد گرایی دکارت:
- ۶۴.....۱۹-۲ مشخصه های عقل گرایی دکارت
- ۶۴.....۲۰-۲ علم اخلاق دکارت
- ۶۵.....۲۱-۲ فلسفه اخلاق دکارت
- ۶۵.....۲۲-۲ تعریف دکارت از علم اخلاق
- ۶۶.....۲۳-۲ پیشینه تاریخی اخلاق

- ۶۷..... ۲۴-۲ ویژگی مشترک انسانها در مکتب راسیونالیسم
- ۶۷..... ۱-۲۴-۲ انسان مختار است
- ۶۸..... ۲-۲۴-۲ تسلیم و رضا در مکتب راسیونالیسم
- ۶۸..... ۳-۲۴-۲ تسلیم و رضا در مکتب اسلام
- ۶۹..... ۴-۲۴-۲ دل نیستن به دنیا و مال دنیا در مکتب دکارت
- ۶۹..... ۵-۲۴-۲ دل نیستن به دنیا و مال دنیا در مکتب اسلام
- ۶۹..... ۶-۲۴-۲ احتراز از تکبر و تذلل
- ۷۰..... ۷-۲۴-۲ نوع پرستی در مکتب دکارت
- ۷۰..... ۸-۲۴-۲ نوپرستی در مکتب اسلام
- ۷۰..... ۹-۲۴-۲ پرهیز از تردید در مکتب دکارت
- ۷۱..... ۱۰-۲۴-۲ پرهیز از تردید در مکتب اسلام (توکل در اسلام)
- ۷۱..... ۱۱-۲۴-۲ خشم
- ۷۲..... ۲۵-۲ بعضی از اصول متعارف نظریه اخلاق دکارت
- ۷۳..... ۱-۲۵-۲ انسان متفکر و کامل از دیدگاه دکارت
- ۷۴..... ۲-۲۵-۲ روایت دکارت از دوگانه انگاری
- ۷۴..... ۲۶-۲ مباحث تربیتی در نظر دکارت
- ۷۵..... ۲۷-۲ اساس اخلاق دکارت، علم است
- ۷۷..... ۲۸-۲ مفهوم سقراطی اخلاق
- ۷۷..... ۲۹-۲ نظریه دکارت در مورد اخلاق به عنوان بالاترین درجه حکمت
- ۷۷..... ۱-۲۹-۲ آگاهی انسان از اختیار و خداوند
- ۷۹..... ۲-۲۹-۲ اساس اخلاق، اختیار است
- ۸۰..... ۳۰-۲ انسان کامل در نظر دکارت
- ۸۲..... ۳۱-۲ علم اخلاق در نظر دکارتیان
- ۸۲..... ۳۲-۲ زندگینامه باروخ اسپینوزا
- ۸۳..... ۱-۳۲-۲ افکار و دیدگاه
- ۸۶..... ۲-۳۲-۲ خرد گرایی اسپینوزا
- ۸۷..... ۳-۳۲-۲ مشخصه های عقل گرایی اسپینوزا
- ۸۹..... ۳۳-۲ وجوه افتراق اسپینوزا و دکارت در اخلاق

۹۲	۲-۳۴ زندگی گوتفرید ویلهلم لایب نیتس.....
۹۲	۲-۳۴-۱ سابقه آشنایی ایرانیان با فلسفه لایب نیتس.....
۹۳	۲-۳۴-۲ لایب نیتس مبتکر قانون هماهنگی جهان.....
۹۴	۲-۳۴-۳ مفاهیم اخلاقی از نظر لایب نیتس.....
۹۷	۲-۳۴-۴ اخلاق در فلسفه لایب نیتس.....
۱۰۰	۲-۳۵ نظریه مهم مالبرانش.....
۱۰۱	۲-۳۵-۱ آزادی انسان از منظر مالبرانش.....
۱۰۳	۲-۳۶ تحلیلی بر پیشینه ی تحقیق انسان در دو مکتب اسلام و راسیونالیسم.....
۱۰۹	۲-۳۷ معایب و محاسن تحقیقات انجام شده.....
۱۰۹	۲-۳۸ پیشینه تحقیق برگرفته از سایت.....
۱۰۹	۲-۳۸-۱ مقایسه راسیونالیسم و سکولاریسم.....
۱۱۰	۲-۳۸-۲ گلیایگانی در مقاله ای با عنوان.....
	فصل سوم: روش پژوهش
۱۱۹	۳-۱ مقدمه.....
۱۱۹	۳-۲ روش پژوهش.....
۱۱۹	۳-۳ جامعه آماری و نمونه.....
۱۲۱	۳-۴ طرح پژوهش.....
	فصل چهارم: تجزیه و تحلیل یافته های پژوهش
۱۲۴	۴-۱ مقدمه.....
۱۲۵	۴-۲ ظهور تاریخی اسلام.....
۱۲۵	۴-۳ مکتب راسیونالیسم.....
۱۲۵	۴-۴ مقایسه دین اسلام با مکتب راسیونالیسم.....
۱۲۶	۴-۵ ویژگی های انسان در اسلام.....
۱۲۶	۴-۶ ویژگی های انسان در مکتب راسیونالیسم.....
۱۲۷	۴-۷ مقایسه ویژگیهای انسان از دیدگاه راسیونالیسم و اسلام.....
۱۲۷	۴-۸ جایگاه و مقام انسان در اسلام.....
۱۲۸	۴-۹ جایگاه طبیعت انسان در مکتب راسیونالیسم.....
۱۲۸	۴-۱۰ اصول معرفت انسانی در نظر دکارت.....

۱۲۹.....	۱۱-۴ موضوعیت انسان در فلسفه دکارت.....
۱۲۹.....	۱۲-۴ انسان کامل از دیدگاه اسلام.....
۱۲۹.....	۱۳-۴ مقایسه هستی شناسی اسلام با راسیونالیسم.....
۱۲۹.....	۱۴-۴ بررسی تحلیل و مقایسه دو دیدگاه اسلام و مکتب راسیونالیسم در خصوص معرفت شناسی:
۱۳۱.....	.....
۱۳۱.....	۱۵-۴ زیبایی شناسی از دیدگاه مکتب اسلام.....
۱۳۲.....	۱۶-۴ زیبایی شناسی در مکتب راسیونالیسم.....
۱۳۲.....	۱۷-۴ مقایسه و بررسی دیدگاه اسلام و راسیونالیسم در رابطه با زیبایی شناسی.....
۱۳۲.....	۱۸-۴ ارزش و اخلاق در اسلام.....
۱۳۳.....	۱۹-۴ ارزش اخلاقی در مکتب راسیونالیسم.....
۱۳۳.....	۲۰-۴ اخلاق موقت دکارت.....
۱۳۴.....	۲۱-۴ اهمیت پرورش از دیدگاه امام علی(ع).....
۱۳۴.....	۲۲-۴ مقایسه و بررسی ارزش و اخلاق از دیدگاه اسلام.....
۱۳۵.....	۲۳-۴ اهداف پرورشی در اسلام.....
۱۳۶.....	۲۴-۴ اهداف پرورشی در مکتب راسیونالیسم.....
۱۳۶.....	۲۵-۴ بحث و بررسی اهداف پرورشی در اسلام و راسیونالیسم.....
۱۳۷.....	۲۶-۴ محتوی مسائل پرورشی در اسلام.....
۱۳۷.....	۲۷-۴ محتوی مسائل پرورشی از نظر راسیونالیسم.....
۱۳۷.....	۲۸-۴ بحث و بررسی محتوای تربیتی از دیدگاه اسلام و راسیونالیسم.....
۱۳۸.....	۲۹-۴ روش پرورشی در اسلام.....
۱۳۸.....	۳۰-۴ روش پرورشی در راسیونالیسم.....
۱۳۹.....	۳۱-۴ بررسی و مقایسه روش پرورشی اسلام با راسیونالیسم.....
۱۳۹.....	۳۲-۴ معلم در مکتب اسلام.....
۱۴۰.....	۳۳-۴ معلم در مکتب راسیونالیسم.....
۱۴۰.....	۳۴-۴ مقایسه و بررسی مقام معلم از دیدگاه مکتب راسیونالیسم و اسلام.....
۱۴۱.....	۳۵-۴ ارزشیابی در اسلام.....
۱۴۱.....	۳۶-۴ ارزشیابی در مکتب راسیونالیسم.....
۱۴۲.....	۳۷-۴ بررسی و مقایسه ارزشیابی در اسلام.....

۱۴۲.....	۳۸-۴ عملکرد یک معلم دکارتی.....
۱۴۲.....	۳۹-۴ عملکرد یک معلم اسلامی.....
۱۴۳.....	۴۰-۴ عملکردهای مشابه در پرورش اخلاقی دانش آموزان.....
۱۴۵.....	۴۱-۴ نقش الگویی معلم.....
۱۵۱.....	۴۲-۴ وجوه افتراق در دو مکتب اسلام و راسیونالیسم.....
۱۶۳.....	۴۳-۴ خدا شناسی در فلسفه دکارت.....
۱۶۴.....	۴۴-۴ انسان به عنوان مفسر هستی.....
۱۶۴.....	۴۵-۴ کوجیتو و استقلال در تفکر.....
۱۶۵.....	۴۶-۴ ویژگی های انسان در اسلام.....
۱۶۵.....	۴۷-۴ مراتب نفس در اسلام.....
۱۶۶.....	۴۸-۴ ویژگی های انسان کامل در مکتب اسلام.....
۱۶۷.....	۴۹-۴ ویژگی های انسان کامل از نظر مکتب راسیونالیسم.....
۱۶۷.....	۵۰-۴ پرورش و تربیت از دیدگاه مکتب اسلام.....
۱۶۷.....	۵۱-۴ پرورش و تربیت از دیدگاه مکتب راسیونالیسم.....
	فصل پنجم: نتیجه گیری از یافته های پژوهش
۱۷۴.....	۱-۵ مقدمه.....
۱۷۵.....	۲-۵ خلاصه پژوهش.....
۱۷۹.....	۳-۵ نتیجه.....
۱۸۲.....	۴-۵ یافته های پژوهش.....
۱۹۰.....	۵-۵ محدودیت ها.....
۱۹۱.....	۶-۵ پیشنهادات.....
۱۹۲.....	۷-۵ راهکارهایی برای بهبود اخلاق معلمان.....
۱۹۲.....	۸-۵ راهکارهایی برای پرورش و تقویت عزت نفس دانش آموزان.....
۱۹۳.....	۹-۵ پیشنهاداتی برای تحقیقات آینده.....
۱۹۴.....	منابع و مآخذ.....

چکیده

پرورش انسان از موضوعاتی است که همواره مورد توجه جوامع انسانی بوده و هست زیرا نقش اساسی در رشد و تعالی فرد و جامعه دارد پروردگار یکتا اولین معلم بشریت است که راه و روش زندگی را در کتابهای آسمانی توسط پیامبران برای ما بیان داشته است مثلاً خداوند در قرآن می فرماید: به آهستگی روی زمین گام بردارید که این خود احترام به طبیعت را به ما یادآوری می کند. (اخلاق زیستی) و سپس این وظیفه بعد از پیامبران بر دوش معلمان نهاده شده است. لذا می طلبد که معلمان با تکیه بر شعائر آسمانی و همفکری و استفاده از تجربیات و آراء دانشمندان، فلاسفه و اهل تعلیم و تربیت ایرانی و غربی بتوانند برای رسیدن به این مهم به نحو بهتری گام بردارند.

پس با توجه به اهمیت این مقوله پژوهش حاضر در پی آن است که این سوال که معلمین در پرورش بعد اخلاقی دانش آموزان از دیدگاه اسلام و مکتب راسیونالیسم چه نقشی دارند پردازد. و نکات افتراق و اشتراک نقش معلمان را در پرورش بعد اخلاقی دانش آموزان از دیدگاه مکتب اسلام و مکتب راسیونالیسم تعیین نمایند. در این بررسی از روش مطالعه کتابخانه ای و از طریق فیش برداری برای بررسی و توصیف نتایج استفاده خواهد شد. نتایج به دست آمده نشان می دهد که: در اسلام معلم اگر بتواند خود را به صفات پسندیده چون توکل در همه امور به خدا، تسلیم، رضا، صبر و صعه صدر، پژوهش محوری، مهربانی و دلسوزی، و علاقه مندی و عشق به کار تعلیم و تربیت و احاطه علمی و عملی در این کار خطیر و بهره مندی از مکتب راسیونالیسم که با طرح مسائلی چون شناخت فیزیولوژی بدن، روانشناسی کودک، قبول کردن و دوست داشتن جهان و غلبه بر انفعالات و تأثرات، عزت نفس و دانش دوستی، و فناوری و خلاقیت و عشق و علاقه به زندگی و پیشرفت، معلم مسلمان را کمک می کند که در راه پرورش دانش آموزان گامهای محکم و مثبتی را بردارد. همچنین به او شناخت می دهد که در راه اعتلای پرورش اخلاق کودکان مطمئن از موفقیت (تدریجی) انسانهایی با اخلاق تری را تحویل جامعه اسلامی دهد.

واژگان کلیدی: پرورش اخلاق، پیامدهای پرورشی، دیدگاه اسلام و راسیونالیسم.

فصل اول

کلیات پژوهش

۱-۱) مقدمه :

آرمانهای آموزش و پرورش در ایران اساساً برگرفته از تعالیم اسلامی و فرهنگ و هویت دینی ، ملی و مقتضیات زندگی اجتماعی و فرهنگی ماست. پرورش همه جانبه کودکان و نوجوانان و جوانان ایران بر محور باورهای دینی و هویت ایران دانایی و توانایی برای زندگی سالم در عصر کنونی و تعامل سازنده با جهان معاصر از جمله اهداف نظام پرورشی و تعلیم و تربیت می باشد.

از سویی دیگر شاهد هستیم که در چند دهه اخیر فرآیند طرح جهانی شدن آمریکایی عرصه را بر فرهنگهای دیگر و بر هویت مردمان متفاوت از فرهنگ مذکور تنگ تر و تنگ تر می کند و از این طریق علاوه بر ایجاد تزلزل در آرمانهای پرورشی کشورهای مختلف چالشی روان شناسی بی سابقه ای را برای هویت مردمان غیر غربی ایجاد کرده است این دشواری هویت یابی برای نوجوانان (دانش آموزان) و جوانان (معلمان) کشور ما خاصه برای آنکه متعلق به طبقات نسبتاً سنی جامعه هستند. اما در مدرسه در دانشگاه با مظاهر گوناگون جهانی شدن مواجه می شوند و یا در ارتباط با سبک زندگی غربی رسانه های گروهی غربی درگیر هستند. (مولانا، ۱۳۸۶)

جهانی شدن جدا از اشاعه فرهنگ و سبک زندگی غربی در همه جای جهان منجر به افزایش ناآرامی شده است. و درگیری های داخلی در کشورهای در حال صنعتی شدن را افزایش داده است. چنین است که در بسیاری از کشورهای غیر پیشرفته بازسازی هویت ملی و مذهبی و خودشناسی جوانان و مردم که معلمان هم در این دسته می باشند. در رابطه با جهانی سازی و تعیین مرز میان خودی و بیگانه اهمیتی روز افزون پیدا می کند. (براون، ۱۹۹۹؛ هال ، ۱۹۹۹، برکودانسکی، ۲۰۰۰)

چالشهای اجتماعی و روانشناسی مذکور موجب شده که نوجوانان و جوانان بر سر دو راهی انتخاب بین سنن کهن فرهنگی و تجدد طلبی مدرن سرگردان شوند و درجاتی از بحران هویت را تجربه کنند. پس بر معلمین است که در این امر خطیر یاور خود و دانش آموزان باشند.

۱-۲ بیان مسئله:

ضرورت توجه به سازندگی اخلاقی معلمان را وا می دارد که به عنوان پرچم داران عرصه ی تعلیم و تربیت و جانشین پیامبران هرگز این مسئله مهم را در نظام آموزش و پرورش رها نکنند و باید تمام همتشان را برای اصلاح خود از رذائل اخلاقی معطوف دارند. امروزه معلمان با انواع مشکلات و گرفتاریهای آموزشی و به خصوص تربیتی و اخلاقی دانش آموزان دست به گریبانند و اکثر یا شاید تمام نابسامانیهای موجود در جوامع ناشی از این اصل باشد که اخلاق والای اسلامی آن چنان که باید در بین معلمان قدر و اهمیت خود را باز نیافته و جدی گرفته نشده است. به طوری که در اغلب موارد احکام و تعالیم دینی با اغراض و هوسهای شخصی تعارض پیدا کرده و مبارزه ای جدی با امیال درونی را ایجاب نموده است. یعنی به جای تلاش در جهت تغییر و انطباق خود با تعلیمات و معیارهای اسلام سعی کرده اند تعالیم دینی را بر امیال و خود خواهی های تطبیق دهند. (سادات، اخلاق اسلامی، ۱۳۷۹) خداوند در توصیف مومنین حقیقی در قران می فرماید:

انما المومنون الذین اذا ذکروا و جلت قلوبهم

با توجه به مباحث مطروحه پژوهشگر در پی پاسخگویی به این سوال است که نقش معلمان در پرورش بعد اخلاقی دانش آموزان از دیدگاه اسلام در مقایسه با مکتب راسیونالیسم چگونه است؟ و همچنین نقاط اشتراک و افتراق دیدگاه های این دو مکتب در خصوص پرورش بعد اخلاقی دانش آموزان کدامند؟

۱-۳ اهمیت موضوع تحقیق و انگیزه انتخاب آن :

اهمیت موضوع و انگیزه انتخاب آن

پژوهشگر از نگاه جوانان و دانشجویان به مذهب ، آموزه های دینی و متعاقباً عملکرد آن ها به دستورات دین اسلام که به نظر پژوهشگر کامل ترین و راحت ترین دین است از آن رو آزرده خاطر شد و شکافی که بین دونسل جوان و میانسال حادث می شد پژوهشگر را به تکاپو وادار کرد که چگونه می تواند شناختی به جوانان ارائه بدهد و مدرنیته را در راستای خدمت دین در آورد نه آن را مقابل دین ، آرزویی که در آن جوانان فرهیخته و خردمند و دین مدار گام به سوی سعادت و کامیابی دوجهان بردارند .

پس بنابراین پژوهشگر در نشستی که با تعدادی از جوانان دانشگاهی مناطق مختلف شهر تهران انجام داد .به این نتیجه رسید که جوانان ، خرد مداری را کافی و وافی برای سعادت انسان می دانند و مذهب را برای افراد عامی و کم خرد که تحت نظم واحد اجتماعی در بیابند امری مفید بر می شمردند . در این بررسی ها پژوهشگر به این نتیجه رسیده اولاً انسان ها هدف ها از خلقت خود را که مسافر این دنیابند و برای بندگی آفریده شده اند را نمی خواهند به یاد آورند .به عبارت مصداق آیه ی «وما خلقناکم الا ليعبدون» و دوم اینکه خردگرایی مدرن را برای هدایت انسان کافی می دانند.

حال در این تحقیق محقق بر آن است که خردگرایی که خود آغازگر انقلاب صنعتی شد را برای جوانان روشن سازد که آیا این خردگرایی همان خردگرایی قرن هفدهم است، که کارتزینها که سردمدار مکتب آن دکارت است آن را بنیانگذاری کرده اند. یا مانند هر مساله ای دیگر انسانی که در طی زمان دچار انحراف و تغییرات گردیده و از حالت اولیه اش آن را خارج کرده اند ؟ و بعضاً انحراف در آن صرت گرفته است. که آیا خردگرایی دکارتی هم از این تهاجمات که آغازگر انقلاب صنعتی بوده بی آسیب و مستثنا نمانده است.